

Zini, sargā, copē!

Ir jādara, ja vēlamies upi atstāt arī bērniem un mazbērniem

Septembra vidū biedrība *Makšķernieku klubs «Salackrasti»* noslēdza Salacas straujteču tīrīšanu un atjaunošanu projektā *LIFE IS SALACA*. Šī ir trešā vasara, kopš *Salackrasti* atļautajā periodā (no 15. jūlija līdz 15. septembrim) atbrīvo Salacas straujteces no aizauguma. Biedrības valdes pārstāvis Atis Apelis teic, ka arī šovasar, par spīti sarežģītajiem apstākļiem, paveikts daudz – iztīrītas vienas no lielākajām straujtecēm upē vairāk nekā 7 ha apjomā. Iepriekšējā un aizpagājušajā sezonā iztīrīts pa aptuveni 6 ha.

Upei jāpalīdz

Salaca ir viena no Ziemeļvidzemes lielākajām pērlēm, bet daļa no tās strauji tekošajiem posmiem ir aizaugusi ar virsūdens augāju. Viens no lielākajiem aizaugšanas veicinātājiem ir ezermeldrs. Strauji savairojoties, tas veido lielu, biezu gandrīz 30 cm dziļu sakņu sistēmu, nokļājot straujteču platības. Tādējādi ezermeldrs upes gultnē iznīcina granšaini oļainās dzīvotnes, kas piemērotas lašveidīgo zivju nārstam un daudziem citiem ūdens organismiem. A. Apelis norāda, ka biežais saaugums turklāt aptur straumi un aiz tā masas veidojas lēnums, kurā lašu mazulim nepatīk uzturēties. Citas ūdenszāles gan noder, jo lasēniem vajadzīgs noēnojums un vieta, kur paslēpties no lielākiem plēsējiem. Lai Salaca saglabātu vienas no Latvijas un Baltijas galvenajām lašupēm statusu, upei jāpalīdz. Vērienīgajā projektā *LIFE IS SALACA* paredzēti dažādi pasākumi, lai Salacas daļbaseinā uzlabotu upju kvalitāti un ilgtermiņā saglabātu tur esošās dabas vērtības. Šo projektu sadarbojoties īsteno Valsts mežzinātnes institūts *Silava*, Dabas aizsardzības pārvalde (DAP), Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs, zinātniskais institūts *BIOR* un *Salackrasti*.

Tieši *Salackrasti* ir projekta praktiskās rokas. Piesaistot Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonda atbalstu, biedrība 2021. gada rudenī iegādājās tehniku, kas īpaši piemērota straujteču attīrīšanai no aizauguma, – ķēžu ekskavatoru, kas aprīkots ar grunts irdinātāju un hidraulisko ūdens sūkni. Ņemot vērā, ka biedrībai ir šāda tehnika un jau pirmā lietošanas gada pieredze tās izmantošanā, *Salackrasti* kopā ar vairākiem sadarbības partneriem radās ideja par *LIFE IS SALACA*. Uzrakstīts projekta pieteikums Eiropas Komisijas *LIFE* programmai un iegūts atbalsts. Ekspertu komanda ar praktiskā darba veicējiem strādās plecu pie pleca visu projekta laiku, komunicējot, diskutējot un kopīgi meklējot labākos risinājumus.

Tīrīšanai sarežģīti apstākļi

Salackrastu ķēžu ekskavators aprīkots ar grunts irdinātāju un hidraulisko ūdens sūkni. Projektā iegādāts arī speciāls kauss ar režģiem, kam oļi birst cauri un paliek upes gultnē. Kad biedrība tīrīšanas tehniku izmantoja pirmo gadu, ekskavators bija aprīkots ar parasto kausu, kas ar aizauguma un sakņu masu līdzī diemžēl izcēla arī akmeņus. – *Ar parasto kausu oļainais materiāls, kas vajadzīgs lasim, taimiņam, nēģim, vimbai, tiek izcelts krastā. Zivīm nav vietas nārstošanai un jāsāk piebēršanas process, bet tas ir sarežģīti. Savukārt ar režģoto kausu rokot, šis materiāls izbirst un paliek upē, – skaidro biedrības pārstāvis. – Tehnika nav ilgi nostrādājusi, taču*

slodze tai ir nopietna. Veicam regulāru apkopi un ceram, ka ekskavators pēc šī projekta vēl darbosies.

Salackrastu vadītājs A. Apelis vērtē, ka šī vasara upes tīrīšanai bija smaga. Augstā ūdens līmeņa dēļ tīrīšanu varēja sākt tikai 1. augustā, jo agrāk ar tehniku nav varēts upē iebraukt. – *Sākām strādāt pie salīdzinoši augsta ūdens līmeņa. Straujteces, kurās darbojamies, bija ļoti smagas, jo tajās bija iespaidīga izmēra akmeņi, ļoti smaga – akmeņaina – grunts. Tehnika diezgan cieša – pazaudējām aizsargu. Nācās taisīt jaunu. Bet rezultātā viss bija veiksmīgi, – vērtē A. Apelis. Šovasar biedrība strādāja posma *Salaca I* visā B zonas garumā – mežainā apvidū. Piektdienās, sestdienās un svētdienās īpaša uzmanība bija jāpievērš laivotājiem, vai viņi nav piebraukuši par tuvu ekskavatoram, lai kādu nejausi nesatraumētu. Attīrītas arī straujteces pie *Kānīšu* mājām un nomas vietas *Čiekurlaivas* Ainažu pagastā. Šovasar bija paredzēts attīrīt arī vienu straujteci pirms Sarkanajām klintīm, bet to nevarēja izdarīt augstā ūdens līmeņa dēļ. Taču tāpat paveikts ļoti daudz, ko apliecina strauji dilstošie ekskavatora zobi. Nācās nomainīt pat desmit komplektus (katrā pa pieciem zobiem). Biedrība apdomā, ka varbūt varētu izmantot no izturīgāka materiāla Zviedrijā ražotus zobus, taču ir dārgāki. Vēl gan jānoskaidro, vai ar tiem varētu rakt divas vai divarpus reizes ilgāk nekā ar līdz šim izmantotajiem.*

Izkops vairāk nekā plānots

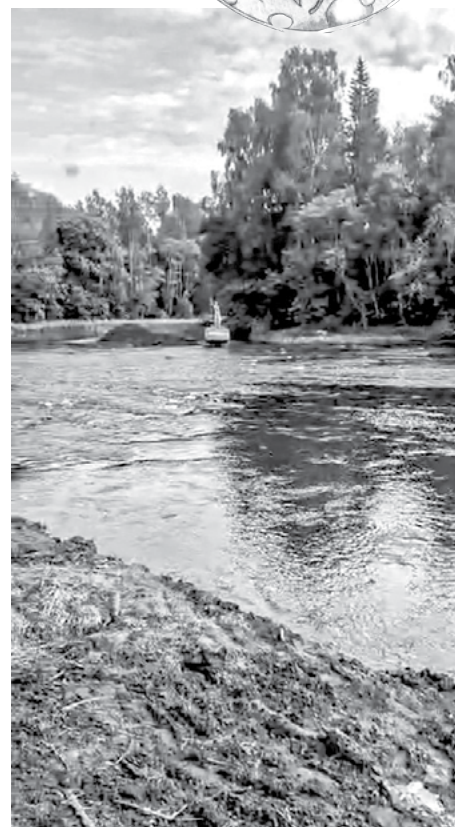
Galavojot projekta pieteikumu, iztīrāmo straujteču apjoms norādīts piesardzīgi – 16 ha Salacā un pāris hektāru Jaunupē. Tobrīd vēl īsti nebija pārliecības, cik labi veiksies ar piekļuvi upei un kāda būs piekrastes īpašnieku pretimnākšana. – *Līdz šim Salacā esam jau iztīrījuši paredzēto apjomu, bet mums vēl priekšā divas vasaras. Izdarīsim vairāk, nekā projektā esam apsolījuši. Nākamgad tīrīsim straujteces Jaunupē pāris hektāru apjomā. Arī Salacā ir vēl tīrāmās, tikai mazākas. Kopā ar zinātniekiem izvēlējamies vispirms strādāt lielākajās, jo tajās ir plašāks dzīvotņu apjoms, tālab attiecīgi arī rezultāts sagaidāms ar lielāku pienesumu. Lai lašiem, ienākot upē, uzreiz pretī būtu “dzīvokļi”, – skaidro sarunbiedrs.*

Lielākās straujteces ir tieši *Salackrastu* apsaimniekotajā Salacas zonā, taču A. Apelis sazinājies ar Staiceles puses makšķernieku biedrību *Ūdensroze* par iespēju iztīrīt kādu upes posmu arī tās aprūpētajā zonā.

Makšķernieku klubs *Salackrasti* jau ilgus gadus rūpējas par Salacu un tās tīrību, gan piesaistot projektu atbalstu, gan saviem spēkiem. – *Paši pie tās upes dzīvojam un, ja pašiem gribas aiziet tajā pamakšķērēt un atstāt to nākotnei bērniem un mazbērniem,*

Viena no Salacas straujtecēm, ko šovasar pie Kieģelnieku mājām tīrīja biedrība *Makšķernieku klubs «Salackrasti»*. Attēlos var salīdzināt, kā posms izskatījās pirms tīrīšanas un kā pēc straujteces atbrīvošanas

tad kaut kas jādara, – pamato A. Apelis. Šovasar Salackrasti īstenoja arī Valsts zivju fonda atbalstītu projektu, uzlabojot zivju migrāciju un dzīvotnes Salacas lejtecē. Upes kreiso krastu (gar Rīgas ielu), sākot no jaunā tilta pār upi Salacgrīvā, 600 m garā posmā attīrīja no tur labi saaugušajiem ezera meldriem. Tas darīts ar domu nākotnē tur organizēt balto zivju makšķerēšanas sacensības gan ar pludiņmakšķeri, gan fidermakšķeri. Oktobrī sacensību rīkotāju pārstāvji atbrauks novērtēt, vai vieta atbilst viņu iecerēm. Ja tiks dota zaļā gaisma, šīs sacensības varētu notikt nākamavasār. – Salacā bez laša mums ir vēl 20 zivju sugu, kurām ir labs resurss un ko arī jāprot makšķērēt. Varam te attīstīt arī šo makšķerēšanas veidu, jo Latvijā trūkst vietu, kur var nodarboties ar dažādiem makšķerēšanas veidiem. Cenšamies Salacu sakārtot kā lašupi pasaules līmenī. Pats esmu bijis Zviedrijas upēs. Salacas lašu izmērs nav sliktāks par tur sastopamo zivju izmēriem. Salaca ir pasaules līmeņa lašupe, tikai mums tā jāsakārto, lai zivju resurss būtu stabils, un tad jau varēsim attīstīt nopietnāku makšķerēšanas tūrismu, – nākotnes iecerēs dalās sarunbiedrs, minot piemēru, ka Skandināvijā Salacgrīvas pilsētas izmēra ciems ar makšķerēšanu saistītajiem pakalpojumiem sezonā apgroza pat vairākus miljonus eiro. – Arī mums ir iespējas attīstīties tajā virzienā. Lēnām ejam uz augšu – piesaistām fondu līdzekļus, īstenojam projektus, mums ir tehnika un soli pa solim cenšamies to visu īstenot. Lašu uzskaiti veicam tikai sesto gadu, un, lai gan šogad tā nesanāca, iepriekšējo piecu gadu laikā jau redzama augšupejoša tendence. Ceram, ka arī straujteču atjaunošana ieguldītais darbs atmaksāsies un zivis to novērtēs, – teic A. Apelis. Viņš skaidro, ka, palielinoties lašu resursam Salacā, būs pieejams arī vairāk makšķerēšanas licenču. Tas savukārt radīs iespēju piedāvāt plašāku pakalpojumu klāstu, ne tikai pārdot licenci. Ieguvēji būs gan pašvaldība, gan vietējie uzņēmēji, ja copmanis atbrauks nevis tikai uz vienu dienu pamakšķērēt, bet paliks uz nedēļu.

Pirmais iespaids – zivīm patīk

A. Apelis stāsta, ka oktobra beigās paredzēts *LIFE IS SALACA* informatīvs pasākums, kurā eksperti stāstīs par projektā līdz šim paveikto, pirmajiem rezultātiem un turpmāk plānotajām aktivitātēm. To-

starp *BIOR* pārstāvji informēs par veikto pasākumu ietekmi uz zivju, īpaši lašveidīgo, sabiedrību. Pēdējās vasarās gan augstā ūdens līmeņa dēļ pētniekiem bija sarežģīti veikt monitoringu, taču Salacā uzstādītais lašu un taimiņu skaitītājs pērn uzrādīja ļoti labus rezultātus. Šogad iekārta paguva darboties tikai neilgu laiku, jo *nobruka* elektronika, kas šobrīd atrodas remontā, turklāt augstais ūdens līmenis apstādīja konstrukciju. Tomēr makšķernieki novērojuši, ka Salacā lašu netrūkst. – *Laikapstākļus, kādi ir šajā septembrī, neatceras piedzīvojuši pat gados veci makšķernieki. Ir liels ūdens daudzums, vēss laiks un rietumu vējš, un šādi apstākļi ir ļoti piemēroti lašiem, lai ienāktu Salacā. Arī Skandināvijā visās upēs, kurās veikta šo zivju uzskaitē, šogad ir ļoti labi rezultāti, – skaidro Salackrastu vadītājs. Jau pērn, kad attīrītas un paplašinātas daļa straujteču, lašu upē ienāca daudz. Šogad straujteces paplašinātas vēl vairāk, tādēļ būtu jābūt ļoti labam nārstam. – Pagājušajā rudenī iztīrītajās vietās novērojām lašu berzi. «BIOR» tur konstatēja arī nārsta ligzdas. Šogad nārsts vēl nav sācies, tas gaidāms oktobra beigās.*

Biedrības valdes pārstāvis apliecina, ka par *Salackrastu* veikumu gandarīti ir arī upei piegulošo īpašumu saimnieki. Visi bija pretimnākoši un atbalstīja straujteču tīrīšanu. Rezultātā vietās, kur tas bija nepieciešams, atbrīvota arī piekļuve upei, ne tikai straujteces. – *Vietējam iedzīvotājam jau arī patīk, ka upe čalo, nevis ir aizaugusi tā, ka ūdeni cauri tai zaļajai masai nemaz neredz. Daudzi man teikuši, ka pēc tīrīšanas beidzot dzird, ka blakus ir upe, – teic A. Apelis. Atbrīvojot upi no aizauguma, izcēlta arī cilvēku atstātie priekšmeti, kas nonākuši ūdenstecē, piemēram, mobilie telefoni, cepures, ūdens pudeles, termosī, maluzvejas rīki, enkuri un citas lietas. Interesantākais no šādiem atradumiem bijusi padomju laiku lecamaukla.*

Līga LIEPINA
Ata APEĻA albuma foto

Tematisko lappusi atbalsta:

Limbažu novads

Par «Zini, sargā, copē!» saturu atbild projekta īstenotājs SIA «Izdevniecība Auseklis».